

Opracowanie pt.:

Standardy świadczenia usług doradczych w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, w tym pakiety usług doradczych oraz wymogi, dotyczące dokumentowania wykonanej pracy doradczej”.

Wykonał:
Dr inż. Henryk Skórnicki

Spis Treści

Wprowadzenie

1. System Doradztwa Rolniczego jako instrument Wspólnej Polityki Rolnej
2. Stan kadry doradczej jednostkach doradztwa rolniczego i kwalifikacje personelu
3. Wymogi wynikające z ustanowienia systemu doradztwa rolniczego
4. Pakiety i zakres usług doradczych
5. Dokumentacja pracy doradczej.
6. Kwalifikacje zawodowe i system doskonalenia doradców dla potrzeb wzajemnej zgodności w ramach systemu doradztwa rolniczego.

Wprowadzenie

Polska, podobnie jak inne państwa członkowskie Unii Europejskiej, miała obowiązek ustanowienia do dnia 1 stycznia 2007 roku systemu doradztwa dla gospodarstw rolnych, obejmującego, co najmniej wymogi i normy z zakresu wzajemnej zgodności. W opinii Komisji Europejskiej doradztwo będzie mieć fundamentalne znaczenie dla wprowadzenia wzajemnej zgodności przez rolników. Z doświadczeń „starych” państw członkowskich wynika, że szereg problemów, które pojawiły się w fazie wprowadzania było związanych z trudnościami, jakie rolnicy mieli ze zrozumieniem i wypełnieniem zobowiązań z zakresu współzależności. Rolnicy korzystający z porad i usług służb doradczych w większym stopniu rozumieli zasadę wzajemnej zgodności, a co za tym idzie, lepiej wypełniali swoje zobowiązania w tym zakresie, tak więc sprawne i przygotowane doradztwo rolnicze jest niezbędne dla prawidłowego działania wprowadzanego systemu.

1.System Doradztwa Rolniczego jako instrument Wspólnej Polityki Rolnej

Reforma Wspólnej Polityki Rolnej wdrażana w starych państwach członkowskich UE od 2005 wprowadziła radykalne zmiany w systemie jej funkcjonowania i finansowania. Wśród najważniejszych zmian należy wymienić:

- oddzielenie płatności bezpośrednich od struktury i wielkości produkcji rolnej (*decoupling*),
- wprowadzenie systemu jednolitej płatności niezależnej od produkcji (z ang. SPS- *Single Payment Scheme*),
- zmniejszenie kwot płatności bezpośrednich dla największych gospodarstw z przeznaczeniem wygospodarowanych środków finansowych na wzmocnienie działań na rzecz wsi (*modulacja*),
- powiązanie otrzymywania płatności bezpośrednich (SPS) i płatności specyficznych dla określonych kierunków produkcji z obowiązkiem spełniania określonych standardów przez gospodarstwo – zasada wzajemnej zgodności (*cross-compliance*),
- zwiększenie roli rozwoju obszarów wiejskich (wzrost zakresu i poziomu wsparcia).

Ustanowienie systemu jednolitej płatności, który wiąże się z oddzieleniem bezpośredniego wsparcia dochodów rolników od produkcji oraz obowiązkowe wprowadzenie wymogów wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) uzależnia otrzymanie płatności bezpośrednich od spełnienia przez gospodarstwo rolne wymagań w zakresie ochrony środowiska, zdrowia publicznego, dobrostanu zwierząt, zdrowia zwierząt oraz zdrowotność roślin określonych w załączniku nr III do Rozporządzenia Rady WE 1782/2003 oraz dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną roślin określonej w załączniku nr VI ww rozporządzenia.

Nowym instrumentem Wspólnej Polityki Rolnej był obowiązek ustanowienia przez państwa członkowskie z dniem 1 stycznia 2007 systemu doradztwa dla rolników częściowo finansowanego z budżetu Wspólnoty (Rozporządzenie Rady WE 1782/2003 art.13). System Doradztwa Rolniczego ma pomóc rolnikom i posiadaczom lasów w poniesieniu kosztów wynikających z korzystania z usług doradczych oraz ułatwić spełnienie wymaganych standardów w gospodarstwie

Nowe państwa członkowskie, w tym Polska, zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) NR 2012/2006 mają prawo do udzielania bezpośredniego wsparcia dochodów w ramach systemu jednolitych płatności obszarowych (SAPS) nie dłużej niż do końca 2010 roku.

System doradztwa rolniczego zgodnie z Rozporządzeniem Rady WE 1782/2003 prowadzony może być przez jedną lub kilka wyznaczonych instytucji lub przez podmioty prywatne. Ustanowienie (zdefiniowanie) Sytemu Doradztwa Rolniczego (SDR) leży w gestii Państwa Członkowskiego, dopuszcza się funkcjonowanie różnych systemów (instytucje publiczne, prywatne lub system mieszany - instytucje publiczne i prywatne). Działalność doradcza musi zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) Nr 1698/2005 art.24 obejmować, co najmniej wymogi podstawowe w zakresie zarządzania gruntami ochrony środowiska, zdrowia publicznego, dobrostanu zwierząt, zdrowia zwierząt i zdrowotność roślin oraz zasad dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska. Rolnicy mogą uczestniczyć w systemie doradztwa rolniczego na zasadzie dobrowolności. Państwa Członkowskie traktują na zasadzie pierwszeństwa tych rolników, którzy otrzymują rocznie powyżej 15 000 euro płatności bezpośrednich (Rozporządzenie Rady WE 1782/2003 art.14), zasada ta nie jest obowiązkowa.

Wsparcie finansowe może być przyznane rolnikom na pokrycie części ponoszonych kosztów wynikających z korzystania z usług doradztwa rolniczego, przede wszystkim w zakresie dotyczącym przestrzegania przez rolników norm ustawowych dotyczących środowiska, zdrowia publicznego, zwierząt i roślin oraz warunków utrzymania zwierząt (Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r.

Całkowita kwota wsparcia za korzystanie z usług doradztwa ograniczona jest do 80% kosztów kwalifikowanych i nie może przekroczyć kwoty maksymalnej

1 500 euro na jedno gospodarstwo (Załącznik do Rozporządzenia Rady (WE) Nr 1698/2005).

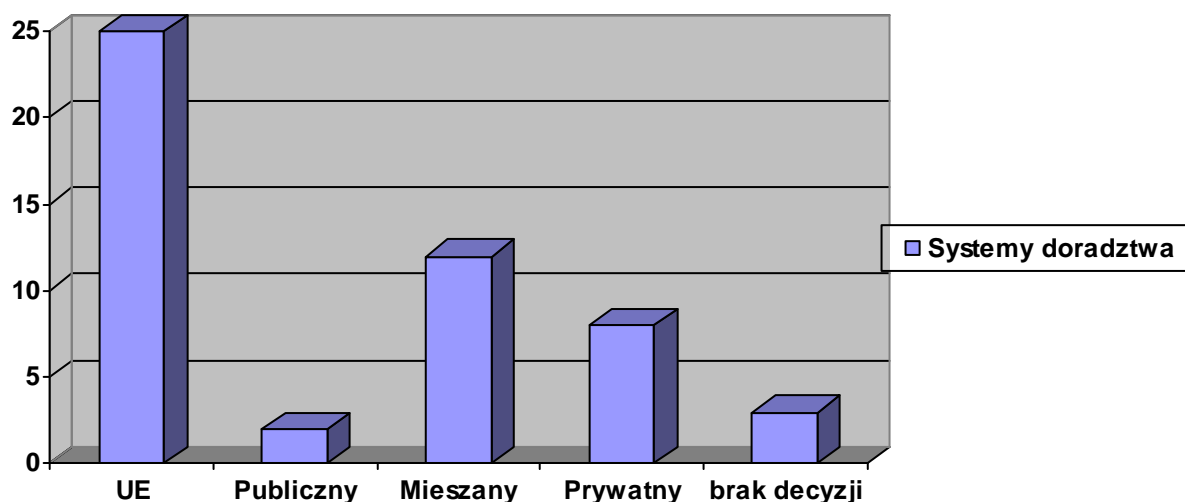
Zgodnie z dokumentem roboczym STAR doc VI/185/250-rev4 z września 2006 roku w ramach systemu doradztwa rolniczego należy ustanowić obowiązkowy system akredytacji prywatnych instytucji doradczych oraz certyfikację osób fizycznych. Należy również ustanowić podmiot do prowadzenia certyfikacji i rejestru doradców oraz firm doradczych.

Komisja Europejska w dokumencie roboczym STAR doc VI/185/250-rev4 z września 2006 roku, zaproponowała również minimalne kryteria akredytacji instytucji doradczych:

- kwalifikacje personelu (kierunkowe wykształcenie na poziomie uniwersyteckim lub tytuł naukowy),
- wyposażenie (zaplecze) administracyjno-techniczne w tym sprzęt laboratoryjny,
- doświadczenie i wiarygodność (referencje),
- kompleksowość świadczonych usług - zakres usług pokrywa wszystkie wymagania określone w Załącznikach III i IV do Rozporządzenia Rady (WE) 1782/2003;

W Polsce zgodnie z zapisami w Ustawie z dnia 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz projekcie „Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich” na lata 2007 – 2013 usługi doradcze w ramach Systemu Doradztwa Rolniczego będą świadczone przez publiczne (ośrodki doradztwa rolniczego i izby rolnicze) oraz prywatne podmioty doradcze, które uzyskały akredytacje na świadczenie usług doradczych wydaną przez ministra właściwego ds. rozwoju wsi. Planuję się również finansowanie usług w ramach „Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich” do kwoty 1500 Euro i nie więcej niż 80% kosztów kwalifikowalnych. Ustawa nie precyzuje szczegółowych wymagań, dlatego też w rozporządzeniach wykonawczych należałoby jako podstawę wymogów w zakresie kwalifikacji zawodowych doradców przyjąć kryteria zaproponowane w dokumencie roboczym STAR doc VI/185/250-rev4. Podobne rozwiązanie przyjęto w większości państw członkowskich UE. Jak wynika z wykresu (rys. 1) większość państw członkowskich ma mieszany lub prywatny system doradztwa rolniczego.

Rys. 1 Rozwiązania organizacyjne w doradztwie rolniczym (SDR) po 2007 roku w UE¹

2. Stan kadry doradczej jednostkach doradztwa rolniczego i kwalifikacje personelu

W jednostkach doradztwa rolniczego w 2007 roku zatrudnionych było ponad 3890 doradców i specjalistów² (Tab.1), w tym niespełna 3000 osób pracujących bezpośrednio w terenie z rolnikami, a w Izbach Rolniczych około 60 doradców. Liczba zatrudnionych ogółem w poszczególnych ośrodkach jest dość zróżnicowana i wynosi od 138 do 692 osób. W większości jednostek doradztwa pracownicy terenowi to doradcy ogólnorolni. W ostatnich latach praca doradców terenowych zdominowana była pomocą w wypełnianiu różnorodnych dokumentów dla rolników związanych z pozyskaniem środków finansowych w ramach WPR i instrumentów towarzyszących (typowe we wszystkich państwach UE w początkach członkostwa).

Tab.1 Zatrudnienie w ODR w latach 2005 - 2007 wg stanowisk (funkcji)

Stanowisko (funkcja)	Zatrudnienie w ODR	
	2005	2007
Kadra kierownicza ^x	601 ^{xx}	520 ^{xx}
Specjaliści i doradcy	3909	3890

¹ wyniki badań przeprowadzone przez angielski departament rolnictwa 2006 r

² Wg badań CDR O Poznań, 2007.

Pozostali	916	944
Ogółem	5426	5354

^xkadra kierownicza – dyrektor, z-cy, gł. księgowi, kierownicy działów w centrali

^{xx}kadra kierownicza jak wyżej + kierownicy rejonowych zespołów doradczych

Wymogi wzajemnej zgodności (*cross compliance*) dotyczą w Polsce wszystkich rolników korzystających ze wsparcia bezpośredniego oraz środków towarzyszących, a więc około 1,5 mln gospodarstw rolnych rocznie. Przyjmując, że zgodnie z alokacją środków zapisaną w projekcie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 dla działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” przyjęto kwotę 400 mln EUR i zakładając, że dofinansowanie usług doradczych średnio dla jednego rolnika wyniesie około 800 EUR, to można przyjąć, że w całym okresie programowania ze wsparcia skorzysta około 500 tys gospodarstw (1/3 otrzymujących płatności obszarowe). Czyli średnio rocznie około 85 tys gospodarstw będzie zainteresowanych korzystaniem z usług doradczych, czyli średni około 30 rolników na jednego doradcę pracującego bezpośrednio w terenie.

Tab.2 Wykształcenie specjalistów i doradców WODR w latach 2005 - 2007

Lata	Liczba osób	Wykształcenie w %	
		średnie	wyższe
2005	3909	27	73
2007	3890	24	76

Według stanu zatrudnienia na początku 2007 roku³(Tab.2) około 76% zatrudnionych w ośrodkach doradztwa rolniczego doradców i specjalistów posiada wykształcenie wyższe – najczęściej rolnicze, a pozostałe 27% zatrudnionych średnie przeważnie rolnicze. Należy podkreślić stosunkowo jeszcze duży odsetek zatrudnionych doradców ze średnim wykształceniem, co po wprowadzeniu minimalnych wymogów zaproponowanych przez komisję Europejską w ramach systemu doradztwa może stanowić problem dla publicznych instytucji doradczych.

³ Wg badań CDR O Poznań, 2007

Szacuję się, że w prywatnych podmiotach doradztwem rolniczym zajmuje się w skali kraju około 500 osób. Najważniejszym zasobem instytucji doradczej są zatrudnieni w niej pracownicy, ich przygotowanie do wykonywania obecnych i przyszłych zadań, opinia i postrzeganie doradców przez potencjalnych odbiorców usług doradczych.

3. Wymogi wynikające z ustanowienia systemu doradztwa rolniczego:

Komisja Europejska w dokumencie roboczym STAR doc VI/185/250-rev4 z 26 stycznia 2005 roku, zaproponowała spełnienie przez wszystkie Państwa Członkowskie następujących minimalnych kryteriów akredytacji prywatnych instytucji doradczych:

- kwalifikacje personelu (kierunkowe wykształcenie na poziomie uniwersyteckim lub tytuł naukowy),
- wyposażenie (zaplecze) administracyjno-techniczne w tym sprzęt laboratoryjny,
- doświadczenie i wiarygodność (referencje).

Zgodnie z zaproponowanymi przez Komisję Europejską minimalnymi kryteriami akredytacji, jak również zgodnie z wymogami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 stycznia 2005 roku za podstawy wymóg w zakresie kwalifikacji zawodowych doradcy należy przyjąć:

1. posiadanie wyższego wykształcenia kierunkowego stosownie do obszarów zdefiniowanych w ramach wymogów wzajemnej zgodności określonych w załącznikach Nr III i IV do Rozporządzenia Rady (WE) 1782/2003, a są to:

- *rolnictwo i pokrewne(ogrodnictwo, zootechnika, ekonomika rolnictwa);*
- *ochrona środowiska;*
- *weterynaria;*

oraz ukończenie kursu z wymogów wzajemnej zgodności w zakresie obejmującym obszar świadczonych usług doradczych.

2. doświadczenie zawodowe- minimum 1 rok pracy w doradztwie rolniczym

Przyjęcie zaproponowanych wymogów zapewnia równą konkurencję na rynku usług doradczych oraz spełnia minimalne wymagania określone przez Komisję Europejską. Powyższe wymogi powinny mieć również wpływ na dobrą jakość usług doradczych. Zgodnie z zapisami w Ustawie z dnia 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego

Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich akredytowane prywatne podmioty doradcze art. 36 pkt.2 muszą zapewnić realizację usług doradczych przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie w realizacji usług doradczych dla rolników. W przygotowanym projekcie Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie akredytacji podmiotów doradczych prowadzących działalność z zakresu doradztwa rolniczego w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 zakłada się, że przyznanie akredytacji może ubiegać się podmiot doradczy, który:

- zatrudnia pracowników posiadających co najmniej roczne, udokumentowane doświadczenie z zakresu doradztwa rolniczego;
- zatrudnia pracowników posiadających wyższe wykształcenie rolnicze lub pokrewne oraz ukończyły szkolenia uprawniające do prowadzenia doradztwa z zakresu będącego przedmiotem akredytacji,
- zapewnia warunki lokalowe i techniczne umożliwiające wykonywanie działalności doradczej

W proponowanych kryteriach akredytacji podmiotów doradczych należałoby również wprowadzić wymóg kompleksowości świadczenia usług doradczych (wszystkich obszarów wymogów wzajemnej zgodności). Wydawanie akredytacji częściowej jest możliwe w świetle propozycji KE, ale będzie to poważne utrudnienie dla systemu rozliczeń i kontroli usług doradczych oraz stworzenie możliwości powielania usług w tym samym zakresie w jednym gospodarstwie przez różne podmioty. Ponadto może się zdarzyć, że na wykonywanie prostych usług będzie dużo chętnych, a np. z bezpieczeństwa pasz, czy zdrowia zwierząt usług nie będzie miał, kto wykonywać. Przy częściowej akredytacji istnieje również ryzyko wizytowania gospodarstwa przez

zbyt wielu specjalistów, czego również nie znoszą rolnicy. W takich sytuacjach doradcy przychodzący z pomocą do rolnika mogą być traktowani jako kontrolerzy, a nie jako ich sojusznicy i powiernicy.

Powyższe rozwiązania, są spójne z propozycjami Komisji Europejskiej zapisanymi w dokumencie roboczym STAR doc VI/185/250-rev4 z września 2006 roku oraz Rozporządzeniami Rady(WE) NR 1782/2003 oraz NR 1698/2005.

Ponadto w ramach systemu akredytacji zgodnie z Rozporządzeniem Rady(WE) NR 1782/2003 (art.15) należy zapewnić poufność zebranych danych i informacji w trakcie świadczenia usług doradczych - obowiązki zatwierdzonych organizacji prywatnych i wyznaczonych instytucji „Bez uszczerbku dla krajowego ustawodawstwa dotyczącego publicznego dostępu do dokumentów, Państwa Członkowskie zapewniają, aby organizacje prywatne i wyznaczone instytucje, o których mowa w art. 13, nie ujawniały informacji osobowych czy prywatnych oraz danych, które uzyskują w trakcie prowadzenia działalności doradczej, osobom innym niż rolnik zarządzający odnośnym gospodarstwem, za wyjątkiem wszelkich nieprawidłowości lub naruszeń prawa stwierdzonych w trakcie wykonywania działalności, które podlegają obowiązkowi zgłoszenia władzom publicznym, na mocy prawodawstwa wspólnotowego lub krajowego, w szczególności w przypadku przestępstw kryminalnych.”

4. Pakiety i zakres usług doradczych

Rozporządzenie Rady (WE) NR 1698/2005 art.24 określa że, działalność doradcza musi obejmować, co najmniej wymogi podstawowe w zakresie zarządzania gruntami ochrony środowiska, zdrowia publicznego, dobrostanu zwierząt, zdrowia zwierząt i zdrowotność roślin oraz zasad dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska. Zgodnie z powyższym zapisem podstawowy zakres usług doradczych w ramach Systemu Doradztwa i finansowany w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 musi obejmować wymogi wzajemnej zgodności.

Dlatego też System Doradztwa Rolniczego (SDR) powinien spełniać dwie zasadnicze funkcje:

- obowiązkową – wspierania zasad wzajemnej zgodności (*cross compliance*),
- opcjonalną – wychodzić poza obecne „Wymogi podstawowe w zakresie zarządzania” i „Zasady dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska” i obejmować też ekonomikę gospodarowania.

Zakres usług doradczych w ramach Systemu Doradztwa Rolniczego dotyczy przede wszystkim oceny gospodarstwa w zakresie spełnienia wymogów wzajemnej zgodności oraz na tej podstawie, jeśli w wyniku oceny stwierdzono odstępstwa i naruszenia wymogów wzajemnej zgodności, świadczenia innych pakietów usług związanych z dostosowaniem gospodarstwa do spełnienia tych wymogów. Szczegółowy zakres usług doradczych w ramach poszczególnych wymogów wzajemnej zgodności zgodnie z załącznikami Nr III i IV do *Rozporządzenia Rady (WE) 1782/2003* określa załącznik Nr 1 do niniejszego opracowania. Pakiety usług doradczych muszą uwzględniać specyfikę polskiego rolnictwa, systemy produkcji w gospodarstwie oraz możliwości wykorzystania opracowanej dokumentacji do usprawnienia zarządzania gospodarstwem przez rolnika.

Zaproponowany w załączniku Nr 2. podstawowy podział pakietów usług doradczych na pakiety dla gospodarstw wielokierunkowych oraz gospodarstw wyłącznie z produkcją roślinną uwzględnia dużą różnorodność produkcji w gospodarstwach rolnych oraz szeroki zakres wymogów wzajemnej zgodności. Ponadto w dofinansowaniu uwzględniono również liczbę działek geodezyjnych i wielkości produkcji zwierzęcej. Zakres usług doradczych dotyczący udzielenia pomocy w dostosowaniu gospodarstwa do wymogów wzajemnej zgodności powinien wynikać z oceny spełnienia tych wymogów w gospodarstwie.

Duży wpływ na efekty pracy doradczej ma wyposażenie techniczne instytucji doradczej i doradcy oraz przygotowane narzędzia pracy doradczej.

Podstawowym narzędziem pracy doradczej, zapewniającym jednolite zasady postępowania doradców i zasady oceny spełnienia wymogów wzajemnej zgodności w gospodarstwie są listy sprawdzające. Listy sprawdzające powinny być spójne z listami kontrolnymi odpowiednich inspekcji wykorzystywanych w trakcie kontroli. Ważne jest też, aby doradcy prowadzący ocenę spełnienia z parametryzowanych wymogów wzajemnej zgodności posługiwali się podobnymi urządzeniami pomiarowymi -kompatybilnym z urządzeniami wykorzystywanymi w trakcie kontroli.

Po przeanalizowaniu wyposażenia w sprzęt między innymi inspekcji weterynaryjnej oraz korzystając z rekomendacji narzędzi pracy doradczej oraz wyposażenia technicznego przygotowanej przez Europejską Agencję Ochrony Środowiska ramach projektu CIFAS za najbardziej przydatne w pracy doradczej jako standardowe wyposażenie doradcy proponują urządzenia przedstawione w Tabeli 3.

Tab.3 Proponowane przyrządy pomiarowe jako standardowe wyposażenie doradcy na wyposażenie Powiatowych Zespołów Doradztwa

Lp.	Urządzenie	Zakres stosowania
1	Klinometr *	Pomiar kąta nachylenia stoków
2.	Laska gleboznawcza długa *	Do oceny stopnia „ubicia :” gleby
3.	Pehametr glebowy*	pH gleby
4.	Miernik uniwersalny **	Hałas, oświetlenie, wilgotność,
5.	Detektor gazów ** (amoniak, siarkowodór, dwutlenek węgla)	Pomiar gazów w pomieszczeniach

* wymogi Dobrej Kultury Rolnej

** wymogi Dobrostanu

Uwagi : zamiast miernika uniwersalnego istnieje możliwość zakupu pojedynczych mierników

Zgodnie z wytycznymi Komisji Europejskiej w ramach Systemu Doradztwa Rolniczego należy zapewnić kompleksowość usług doradczych (dokument roboczy STAR doc. VI/185/250-rev4/2006), aczkolwiek dopuszczalne jest świadczenie pojedynczych usług przez ekspertów wymagających specjalistycznej wiedzy np. zdrowie zwierząt przez osoby posiadające wykształcenie weterynaryjne. W przypadku świadczenia pojedynczych usług należy zapewnić sprawny system rozliczeń i kontroli - wykluczenie możliwości podwójnego świadczenia usług w tym samym gospodarstwie.

Doradztwo to nie proces kontroli, to pomoc rolnikowi w rozwiązywaniu problemów i ułatwienie w podejmowaniu decyzji. Bardzo ważne jest też zaufanie rolnika do doradcy i jego autorytet. Doradca nie może być traktowany jak kontroler czy urzędnik, rolnik musi w nim widzieć swojego powiernika. Doradca (instytucja doradcza) będzie również ponosiła odpowiedzialność za jakość usług doradczych. Złe doradzanie będzie skutkowało konsekwencjami finansowymi dla rolnika w postaci obniżonych płatności. Rolnik będzie mógł dochodzić swoich praw, żądając zwrotu utraconych korzyści.

5. Dokumentacja pracy doradczej.

Doradcy świadczący usługi doradcze w ramach systemu doradztwa rolniczego muszą prowadzić jednolitą dokumentację pracy doradczej potwierdzającą wykonanie usługi (rozliczenia finansowe usług, kontrola), jak również dokumentację w gospodarstwie potwierdzającą ocenę w zakresie dostosowania i

spełnienia wymogów wzajemnej zgodności dla służb kontrolnych. Dokumentem potwierdzającym wykonanie pełnego zakresu usług doradczych powinna być karta usług doradczych zgodnie z wzorem zamieszczonym w załączniku Nr 3. Karta ta powinna być prowadzona przez każdego doradcę indywidualnie dla każdego gospodarstwa z podpisem rolnika potwierdzającym wykonanie usługi. Celem ujednoczenia zasad świadczenia usług doradczych należy również założyć minimalną ilość wizyt doradcy bezpośrednio w gospodarstwie, na przykład doradca świadczący usługi doradcze w zakresie oceny spełnienia wymogów wzajemnej zgodności w gospodarstwie przeprowadzi, co najmniej dwie wizyty bezpośrednio w gospodarstwie, a przypadku wykonywania kompleksowej usługi (ocena oraz opracowanie planu dostosowania), co najmniej pięć wizyt.

6. Kwalifikacje zawodowe i system doskonalenia doradców dla potrzeb wzajemnej zgodności w ramach systemu doradztwa rolniczego.

6.1. Stan obecny

Wymogi dotyczące kwalifikacji doradców rolnych zatrudnionych w ośrodkach doradztwa rolniczego określone są w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 stycznia 2005 roku a są to:

- wykształcenie, minimum wyższe;
- staż pracy, minimum rok;
- ukończenie specjalistycznych kursów lub szkoleń.

Ponadto doradcy rolno-środowiskowi muszą zdać egzamin i posiadać certyfikat doradcy rolno-środowiskowego który ważny jest przez trzy lata.

Tab. 4 Podstawowe wymagania kwalifikacyjne dla pracowników jednostek doradztwa rolniczego:

Lp.	Stanowisko	Wymagane kwalifikacje	
		Wykształcenie	Staż pracy
1.	Główny specjalista	wyższe	3
2.	Doradca specjalista II stopnia	Wyższe, ukończenie kursów specjalistycznych lub szkoleń	6 w tym minimum 3 lata na stanowisku doradcy specjalisty I stopnia
3.	Starszy specjalista	Wyższe,	3
4.	Doradca specjalista I stopnia	Wyższe,	3

		ukończenie kursów specjalistycznych lub szkoleń	
5.	Specjalista	wyższe	2
6.	Doradca	Wyższe, ukończenie kursów specjalistycznych lub szkoleń	1
7	Asystent doradcy	wyższe	-

Zgodnie z klasyfikacją zawodu doradcy rolniczego (nr klasyfikacji 222101) oraz załącznikach do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 stycznia 2005 roku, w tabeli stanowisk i wymagań kwalifikacyjnych pracowników jednostek doradztwa rolniczego wprowadzono specjalności, czyli stopnie specjalizacji doradcy rolniczego I i II stopnia. Działalność doradców, którym nadaje się tytuł doradcy specjalisty I i II stopnia wymaga określonej wiedzy, umiejętności i doświadczenia w realizacji zadań. Jak dotąd nie wydano szczegółowych rozporządzeń umożliwiających wprowadzenie specjalizacji w tym zakresie. Aktualnie w Polsce nie ma przepisów prawnych regulujących minimalne wymagania w zakresie kwalifikacji zawodowych doradców rolnych zatrudnionych w innych podmiotach organizacyjnych i świadczących usługi doradcze dla gospodarstw rolnych.

Podstawową bazą kształcenia doradców są wyższe uczelnie rolnicze. Na większości uczelni są katedry doradztwa, a w programach nauczania poza przedmiotami specjalistycznymi doradztwo rolnicze. Kontynuacja nauki możliwa jest na różnych kierunkach studiów podyplomowych prowadzonych przez wyższe uczelnie, instytuty branżowe oraz Centrum Doradztwa Rolniczego jak również w formie kursowej oferowanej przez różne instytucje.

Instytucją odpowiedzialną za doskonalenie doradców rolnych jest Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie. Centrum posiada również upoważnienie ministra rolnictwa do wydawania certyfikatów i prowadzenia rejestru doradców rolno-środowiskowych.

Doskonalenie wiedzy i umiejętności doradców prowadzone jest w różnych formach: seminaryjnej, szkoleń kursowych, szkoleń praktycznych oraz w formie studiów podyplomowych. Od 2004 roku funkcjonuje również internetowy system kształcenia kursowego cieszący się bardzo dużym zainteresowaniem wśród doradców. Uczestnictwo doradców w szkoleniach jest w zasadzie dobrowolne. Jednak część świadczonych usług doradczych wymaga od

doradców ukończenia określonych szkoleń i kursów oraz posiadania odpowiednich certyfikatów (np. opracowywanie planów rolno-środowiskowych). Doradcy mają możliwość korzystania z różnorodnego oprogramowania komputerowego ułatwiającego świadczeniu usług doradczych np. aplikacje do opracowywania biznes planów dla gospodarstw, wypełniania wniosków płatności bezpośrednie w płatności w ramach programów rolno-środowiskowych, planów nawożenia itp. Dla potrzeb doradczych funkcjonuje portal doradczy i zbudowano centralny system informacji i bazy danych. Przygotowanie zawodowe doradców w dużej mierze decyduje o jakości usług doradczych i sprawności realizacji zadań.

Instytucją odpowiedzialną za doskonalenie doradców rolnych w ramach systemu doradztwa powinno pozostać nadal Centrum Doradztwa Rolniczego. Ustanowienie jednej instytucji publicznej odpowiedzialnej za przygotowanie doradców do świadczenia usług w ramach wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) powinno gwarantować jednolite standardy doskonalenia i przygotowania zawodowego z wykorzystaniem różnych form i metod kształcenia oraz istniejącego potencjału np. platforma e-learningowa. Podobne rozwiązania przyjęto w większości państw członkowskich Wspólnoty. Instytucje te upoważnione są również do wydawania certyfikatów i prowadzenie rejestru doradców. Doskonalenie kadry doradczej powinno odbywać się w ścisłej współpracy z instytutami naukowymi i wyższymi uczelniami.

Ramowy program szkolenia doradców w ramach systemu doradztwa powinien obejmować wszystkie obszary wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) określonych w załącznikach Nr III i IV do Rozporządzenia Rady (WE) 1782/2003, z omówieniem podstaw prawnych, wymogów w odniesieniu do gospodarstw rolnych, niezbędnej dokumentacji, narzędzi i metodyki pracy doradczej oraz zajęć praktycznych w gospodarstwie rolnym. Przygotowując system doskonalenia zawodowego doradców należy również wykorzystać platformę e-learningową do realizacji części zajęć teoretycznych i sprawdzenia wiadomości.

Zakres wiedzy dotyczący wymogów wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) jest tak rozległy, iż świadczenie pełnego zakresu usług przez jednego doradcę w ramach systemu doradztwa rolniczego będzie prawdopodobnie niemożliwe. Dlatego też przygotowując system szkolenia doradców należy zastanowić się nad przygotowaniem szkolenia modułowego przyjmując za podstawę modułów obszary wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) określonych w załącznikach Nr III i IV do Rozporządzenia Rady (WE) 1782/2003. Będzie to więc trzy lub cztery moduły szkoleniowe połączone z zajęciami praktycznymi zakresu oceny dostosowania gospodarstwa do wymogów wzajemnej zgodności bezpośrednio w gospodarstwie rolnym.

Zgodnie z załącznikiem Nr III i IV do Rozporządzenia Rady (WE) 1782/2003 proponowane moduły szkoleniowe powinny obejmować:

- **OCHRONA ŚRODOWISKA+ DOBRA KULTURA ROLNA;**

- **ZDROWIE PUBLICZNE, ZDROWOTNOŚĆ ZWIERZĄT I ROŚLIN
IDENTYFIKACJA I REJESTRACJA ZWIERZĄT**
- **DOBROSTAN ZWIERZĄT**

W programie szkolenia kursowego należało by również wprowadzić moduł związany z przygotowaniem planu dostosowania gospodarstwa do wzajemnej zgodności oraz programami branżowymi, a także aspektami ekonomicznymi.

Ważnym elementem przygotowania zawodowego doradców w ramach systemu doradztwa jest przygotowanie metodyczne. Świadcząc usługi doradcze w ramach systemu doradztwa dla rolników, doradca musi widzieć gospodarstwo kompleksowo, a nie tylko koncentrować się na zasadzie wzajemnej zgodności (*cross compliance*). Dlatego też tylko dobre przygotowanie merytoryczne i metodyczne doradców, ich wysokie kwalifikacje zawodowe będą decydowały o jakości usług doradczych i skuteczności systemu doradztwa rolniczego.

Projekt Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szkoleń dla doradców świadczących usługi doradcze w zakresie działań Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 określonych w rozporządzeniu dla podmiotów, których dotyczą działania objęte Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 oraz doradzania do sporządzania dokumentacji niezbędnej do uzyskania pomocy zawiera w większości proponowane rozwiązania, a w szczególności:

- wymogi dotyczące kwalifikacji zawodowych doradców rolnych i rolno-środowiskowych,
- ramowe programy szkoleń dla doradców z zakresu wymogów wzajemnej zgodności,
- ramowe programy szkoleń dla doradców rolno-środowiskowych,
- zasady certyfikacji doradców

Wprowadzenie Systemu Doradztwa Rolniczego wymagać będzie wielu zmian organizacyjnych w funkcjonowaniu instytucji doradczych, metodyce pracy doradczej i zakresie usług doradczych. Dla zapewnienia wysokiej jakości usług doradczych niezbędne będzie również doskonałe przygotowania doradców.

Opracowano na podstawie

1. *Rozporządzenia Rady (WE) 1782/2003*
2. *Rozporządzenia Rady (WE) 1698/2005*
3. *Rozporządzenia Rady (WE) NR 2012/2006*
4. *Dokument STAR doc VI/185/250-rev4 (wrzesień 2006)*
5. *Projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lat 2007- 2013.*
6. *Ustawy z dnia 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz projekcie „ Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich” na lata 2007 – 2013*
7. *Minimalne wymagania wzajemnej zgodności(cross-compliance) dla gospodarstw rolnych objętych systemem płatności bezpośrednich oraz płatnościami w ramach zrównoważonego gospodarowania na gruntach rolnych i leśnych- Przewodnik dla doradców- wersja robocza Luty MRiRW, CDR.*
8. *SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY w sprawie stosowania systemu współzależności(na mocy art. 8 rozporządzenia Rady (WE) nr 1782/2003 ustanawiającego wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiającego określone systemy wsparcia dla rolników)*
9. *Końcowy Raport z CIFAZ study Europejska Agencja Ochrony Środowiska luty 2007*

Załącznik Nr 1.

Proponowany zakres usług i czynności doradczych w ramach wymogów
wzajemnej zgodności

Ocena spełnienia wymogów wzajemnej zgodności	Pomoc doradcza w zakresie dostosowania
OCHRONA ŚRODOWISKA	
Ochrona dzikiego ptactwa	
<i>Dotyczy gospodarstw rolnych, których działki położone są na obszarach Natura 2000</i>	
Sprawdzenie czy i które działki są położone w wyznaczonych strefach ochronnych Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO).	Opracowanie zaleceń dotyczących zakazów w stosunku do dziko występujących zwierząt, objętych ochroną gatunkową oraz poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących ochrony dzikiego ptactwa
Sprawdzenie, jakie dodatkowe ograniczenia muszą być przestrzegane, jeżeli zostały wydane stosowne rozporządzenia, bądź sporządzono plany ochrony (plany zarządzania) dla wybranej populacji ptaków.	
Sprawdzenie czy na terenie gospodarstwa nie ma śladów niszczenia siedlisk i ostoi, gniazd oraz zabijania ptaków	
Sprawdzenie czy nie ma śladów wypalania łąk, pastwisk, nieużytków.	
Ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory	
<i>Dotyczy gospodarstw rolnych, których działki położone są na obszarach Natura 2000</i>	
Sprawdzenie czy i które działki są położone na wyznaczonych Specjalnych Obszarach Ochrony Siedlisk (SOO).	Opracowanie zaleceń dotyczących zakazów w stosunku do dziko występujących roślin i grzybów objętych ochroną gatunkową oraz poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory
Sprawdzenie czy działalność gospodarcza, rolna, leśna nie zagraża zachowaniu siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin lub zwierząt, ani nie wpływa negatywnie na gatunki roślin i zwierząt	
Sprawdzenie czy na terenie gospodarstwa nie ma śladów niszczenia roślin objętych ochroną.	
Sprawdzenie czy nie ma śladów wypalania łąk, pastwisk, nieużytków.	
Ochrona wód gruntowych przed zanieczyszczeniem spowodowanym przez niektóre substancje niebezpieczne	
Środki ochrony roślin	
Sprawdzenie sposobu składowania środków ochrony roślin oraz opakowań i odpadów opakowaniowych	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących ochrony wód gruntowych przed zanieczyszczeniem spowodowanym przez niektóre substancje niebezpieczne (środki ochrony roślin, oleje odpadowe i materiały pędne) oraz złożenie niezbędnej dokumentacji.
Oleje odpadowe	
Sprawdzenie warunków zbierania i przechowywania olejów odpadowych	
Olej napędowy, olej opałowy, benzyna	
Sprawdzenie warunków przechowywania oleju napędowego, opałowego i benzyny	
Rolnicze wykorzystanie osadów ściekowych	
<i>Dotyczy gospodarstw wykorzystujących komunalne osady ściekowe</i>	
Przygotowanie osadów ściekowych do stosowania	
Sprawdzenie czy rolnik posiada kopię wyników badań stosowanych osadów ściekowych dostarczonych przez wytwórcę	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących zasad stosowania osadów ściekowych oraz pomoc w założeniu dokumentacji (opracowanie planu nawożenia)
Sprawdzenie czy rolnik posiada kopię wyników badań gleby, na której został zastosowany osad dostarczonych przez wytwórcę	
Sprawdzenie czy rolnik posiada karty przekazania odpadu dostarczonych przez wytwórcę	

Zasady rozpraszania (stosowania) osadów ściekowych	
Sprawdzenie czy osady w dawkach określonych przez ich wytwórcę	
Wymagania w zakresie stosowania osadów ściekowych	Opracowanie zaleceń dotyczących zakazów stosowania osadów ściekowych
Sprawdzenie czy rolnik przestrzega zakazów stosowania osadów ściekowych	
Ochrona wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego	
<i>Dotyczy rolników, których działki położone są na obszarach szczególnie narażonych na zanieczyszczenia azotanami (OSN).</i>	
Wymagania w zakresie składowania nawozów i kiszzonek	
Sprawdzenie sposobu przechowywania nawozów naturalnych w postaci stałej (obornika)	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących dotyczących składowania nawozów i kiszzonek oraz opracowanie zaleceń
Sprawdzenie sposobu przechowywania nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojówki i gnojowicy)	
Sprawdzenie sposobu przechowywania kiszzonek	
Wymagania w zakresie prowadzenia dokumentacji	
Sprawdzenie czy rolnik posiada badania odczynu i zasobności gleby wykonywane przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą	Opracowanie planu nawożenia oraz zaleceń nawozowych
Sprawdzenie czy rolnik posiada plan nawożenia	
Sprawdzenie czy rolnik posiada bilans azotu obliczonego metodą „na powierzchni pola”	
Wymagania w zakresie stosowania nawozów	
Sprawdzenie czy rolnik posiada listę zakazów przy stosowaniu nawozów i czy ich przestrzega	
Sprawdzenie czy rolnik posiada listę wymagań dotyczących stosowania nawozów i czy ich przestrzega	
Dawki nawożenia	
Sprawdzenie czy rolnik stosuje dawki podane w planie nawożenia	
ZDROWIE PUBLICZNE LUDZI, ZDROWIE ZWIERZĄT I ZDROWOTNOŚĆ ROŚLIN ORAZ IDENTYFIKACJA I REJESTRACJA ZWIERZĄT	
Identyfikacja i rejestracja zwierząt	
<i>Dotyczy gospodarstw posiadających zwierzęta</i>	
Rejestracja siedziby stada	
Sprawdzenie czy rolnik posiada dokument nadania numeru identyfikacyjnego producenta	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących dotyczących identyfikacji i rejestracji zwierząt oraz pomoc w prowadzeniu dokumentacji.
Sprawdzenie czy rolnik posiada dokument nadania numeru siedziby stada	
Prowadzenie księgi rejestracji bydła, świń, owiec i kóz	
Sprawdzenie czy rolnik posiada księgi rejestracji i prowadzi je zgodnie z przepisami	
Identyfikacja zwierząt	
Sprawdzenie prawidłowości oznakowania i terminowości zgłaszania bydła do rejestru zwierząt gospodarskich oznakowanych	
Sprawdzenie prawidłowości oznakowania i terminowości zgłaszania owiec lub/i kóz do rejestru zwierząt gospodarskich oznakowanych	
Sprawdzenie prawidłowości oznakowania i terminowości zgłaszania świń do rejestru zwierząt gospodarskich oznakowanych	
Sprawdzenie czy każda sztuka bydła jest wyposażona w paszport lub jego duplikat	
Zdrowie zwierząt	
<i>Dotyczy gospodarstw posiadających zwierzęta</i>	

Zakaz stosowania związków o działaniu , hormonalnym, tyreostatycznym i β-agonistycznym w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących zdrowia zwierząt oraz niezbędnej dokumentacji, opracowanie zaleceń dotyczących dokumentacji i przestrzegania zakazów w tym sposobu przechowywania leków oraz postępowania z opakowaniami.
Sprawdzenie czy w gospodarstwie znajduje się "Ewidencja leczenia zwierząt gospodarskich" i czy jest prowadzona zgodnie z przepisami	
Sprawdzenie czy przestrzegany jest zakaz posiadania w gospodarstwie weterynaryjnych środków leczniczych o działaniu hormonalnym, tyreostatycznym i β -agonistycznym, bez zgody lekarza weterynarii	
Sprawdzenie czy przestrzegany jest okres karencji dla podawanych weterynaryjnych środków leczniczych lub innych leków, których podawanie jest dozwolone	
Zapobieganie, kontrola i zwalczanie niektórych przenośnych encefalopatii gąbczastych (TSE)	
Sprawdzenie czy rolnik przestrzega zakazów dotyczących karmienia zwierząt	Opracowanie zaleceń dotyczących postępowania w przypadku zauważenia objawów choroby zakaźnej (zmiany ze strony ośrodkowego układu nerwowego) oraz dotyczących karmienia zwierząt produktami pochodzenia zwierzęcego oraz opracowanie wykazu substancji zabronionych w żywieniu zwierząt
Choroby zakaźne zwierząt	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie występowały choroby zakaźne zwierząt i czy rolnik przestrzegał procedur postępowania	Poinformowanie rolnika (opracowanie procedury) o zasadach postępowania w przypadku zauważenia objawów klinicznych chorób zakaźnych
Zdrowotność roślin	
Sprawdzenie czy osoba wykonująca zabiegi ochrony roślin posiada ważne zaświadczenie o ukończeniu szkolenia w zakresie stosowania tych środków	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących wykonywania zabiegów ochrony roślin, magazynowania i stosowania środków ochrony roślin oraz opracowanie zaleceń.
Sprawdzenie czy sprzęt do wykonywania zabiegów ochrony roślin jest sprawny technicznie	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie jest magazyn środków ochrony roślin lub wydzielone miejsce składowania środków ochrony roślin i opakowań po tych środkach	
Sprawdzenie czy rolnik przestrzega zakazów dotyczących stosowania środków ochrony roślin	Opracowanie zaleceń dotyczących ograniczeń w stosowaniu środków ochrony roślin
Sprawdzenie czy prowadzona jest "ewidencja zastosowanych w gospodarstwie zabiegów na poszczególnych polach i uprawach"	Opracowanie programu ochrony roślin oraz pomoc w założeniu niezbędnej dokumentacji(ewidencji stosowania środków ochrony roślin)
Bezpieczeństwo żywności i pasz	
<i>Dotyczy rolników produkujących i wprowadzających do obrotu żywność lub pasze</i>	
Wymogi w zakresie bezpieczeństwa pasz	
Sprawdzenie czy gospodarstwo działające na rynku pasz dokonało zgłoszenia do Powiatowego Lekarza Weterynarii prowadzonej działalności w zakresie produkcji, przetwarzania, przechowywania, transportu, dystrybucji pasz	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących bezpieczeństwa pasz(wymogi higieny pasz w procesie produkcji, przechowywania i transportu)opracowanie zaleceń w tym zakresie oraz założenie niezbędnej dokumentacji (rejestr produkcji własnej, zakupu i zużycia pasz, mieszanek paszowych i premiksów), założenie dokumentacji zwalczania gryzoni , stosowania środków biobujących oraz stosowania środków ochrony
Sprawdzenie czy w gospodarstwie znajduje się dokumentacja potwierdzająca rodzaj i pochodzenie pasz stosowanych w żywieniu zwierząt	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie jest prowadzona dokumentacja dotycząca produkcji pasz	
Sprawdzenie czy pasze są przechowywane w pomieszczeniach magazynowych, w warunkach zapewniających zachowanie ich jakości	

Sprawdzenie czy urządzenia, sprzęt, środki transportu wykorzystywane podczas produkcji, przetwarzania, sortowania, pakowania, przechowywania i transportowania pasz są utrzymane w czystości	roślin
Sprawdzenie czy magazyny lub/i miejsca przechowywania pasz są regularnie czyszczone i dezynfekowane	
Sprawdzenie czy środki chemiczne do czyszczenia i dezynfekcji posiadają odpowiedni atest oraz są stosowane zgodnie z zaleceniami producenta i przechowywane z dala od paszy i miejsca jej zadawania	
Sprawdzenie czy pasze lecznicze oraz inne przeznaczone dla poszczególnych kategorii lub gatunków zwierząt są przechowywane w sposób ograniczający ryzyko podania ich zwierzętom, dla których nie są one przeznaczone	
Sprawdzenie czy system dystrybucji paszy w gospodarstwie zapewnia zadawanie właściwych pasz zwierzętom, dla których są one przeznaczone	
Sprawdzenie czy pasze nie posiadające właściwości leczniczych są oddzielone od pasz leczniczych.	
Sprawdzenie czy załadunek i przewóz pasz odbywa się w sposób gwarantujący zabezpieczenie przed zanieczyszczeniem substancjami i ciałami obcymi oraz uszkodzeniem mechanicznym, zabezpieczenie przed działaniem wysokiej i niskiej temperatury, światła i wilgotności oraz innych czynników atmosferycznych	
Sprawdzenie czy woda przeznaczona do pojenia zwierząt i procesów technologicznych jest należytej jakości, dostosowanej do wymagań zwierząt (aktualne zaświadczenie o jakości wody).	
Wymogi w zakresie bezpieczeństwa żywności	
<i>Higiena produkcji produktów pochodzenia roślinnego</i>	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie znajduje się dokumentacja potwierdzająca jakość materiału siewnego, nasadzeniowego wykorzystywanego do produkcji żywności	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących bezpieczeństwa żywności, opracowanie zaleceń oraz założenie niezbędnej dokumentacji – dokumentację sprzedaży i kupna produktów roślinnych w tym materiału siewnego i nasadzeniowego, stosowania środków biobójczych, zwalczania gryzoni oraz stosowania środków ochrony roślin
Sprawdzenie czy w gospodarstwie jest prowadzona dokumentacja sprzedaży lub kupna produktów roślinnych	
Sprawdzenie czy w pomieszczeniach do przechowywania produktów pochodzenia roślinnego wykorzystywanych do produkcji żywności są utrzymane w czystości	
Sprawdzenie czy produkty pochodzenia roślinnego są przechowywane w warunkach zapewniających zachowanie ich jakości oraz w sposób zabezpieczający przed niekorzystnym działaniem czynników atmosferycznych i organizmów szkodliwych	
Sprawdzenie czy środki chemiczne do czyszczenia i dezynfekcji posiadają odpowiedni atest oraz są stosowane i przechowywane zgodnie z zaleceniami producenta.	
Sprawdzenie czy woda używana do celów technologicznych spełnia wymogi wody zdatnej do picia.	
<i>Higiena produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego</i>	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie jest prowadzona dokumentacja sprzedaży - kupna produktów pochodzenia zwierzęcego	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie jest prowadzony rejestr zakupu i zużycia mieszanek paszowych i premiksów	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie, z którego zwierzęta lub środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego są wprowadzane na rynek, znajduje się:	
wydzielone miejsce do składowania środków dezynfekcyjnych, zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych	
wydzielone miejsce do składowania obornika	

miejsce zapewniające właściwe warunki do przetrzymywania produktów leczniczych weterynaryjnych, zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych	
miejsce na odzież i obuwie przeznaczone tylko do obowiązkowego użycia w gospodarstwie	
maty dezynfekcyjne w liczbie zapewniającej zabezpieczenie wejść i wjazdów do gospodarstwa w przypadku wystąpienia zagrożenia epizootycznego	
środki dezynfekcyjne w ilości niezbędnej do przeprowadzenia doraźnej dezynfekcji.	
Sprawdzenie czy budynki dla zwierzęta są zabezpieczone przed dostępem zwierząt innych niż utrzymywane w gospodarstwie i są utrzymywane w czystości	
Sprawdzenie czy osoby odpowiedzialne za żywienie i opiekę nad zwierzętami posiadają wymagane umiejętności oraz przestrzegają zasad postępowania ze zwierzętami	
Wymagania dla gospodarstw produkujących mleko	
Sprawdzenie czy krowy należą do stada uznanego za wolne od gruźlicy i brucelozy	
Sprawdzenie czy krowy są w dobrym stanie zdrowia, nie są osłabione żadnym widocznym zaburzeniem i nie chorują na żadną infekcję układu rodowego z wydzielinami, zapalenie jelit z biegunką i gorączką lub rozpoznawalne zapalenie wymion oraz nie mają ran wymion, które mogłyby zakazić mleko	
Sprawdzenie czy krowy nie są leczone substancjami niebezpiecznymi lub potencjalnie niebezpiecznymi dla ludzkiego zdrowia przenikającymi do mleka chyba, że mleko podlega ustalonej karencji	
Sprawdzenie czy osoby dojące krowy oraz mające kontakt z mlekiem posiadają aktualne wyniki badań lekarskich	
Sprawdzenie czy dojarki mają aktualne przeglądy i atesty (dokumentacja i ostatnie badanie)	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie są zachowane warunki higieniczno-sanitarne podczas pozyskiwania, przechowywania i transportu mleka przeznaczonego do obrotu.	
Wymagania przy produkcji jaj	
Sprawdzenie czy jaja są przechowywane miejscu suchym i czystym i są chronione przed obcym zapachem	
Sprawdzenie czy jaja są chronione przed bezpośrednim działaniem promieni słonecznych.	
Sprawdzenie czy jaja są przechowywane i transportowane w temperaturze zapewniającej optymalne zachowanie ich wartości higienicznych, najlepiej w stałej	
Sprawdzenie czy jaja są sprzedawane jak najszybciej od dnia ich zniesienia (tak aby zagwarantować, że zostaną przekazane konsumentowi ostatecznemu przed upływem 21 dnia od ich zniesienia)	
DOBROSTAN ZWIERZĄT	
Ogólne wymagania dotyczące ochrony zwierząt gospodarskich	
Sprawdzenie czy praktyki stosowane w chowie i hodowli zwierząt nie powodują cierpienia zwierząt lub ich trwałego zranienia	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących ochrony zwierząt gospodarskich oraz opracowanie zaleceń.
Sprawdzenie czy obsługa zwierząt zajmują się osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje	
Sprawdzenie czy zwierzęta gospodarskie są kontrolowane minimum raz dziennie, a cieleta dwa razy	
Sprawdzenie czy dla potrzeb kontrolowania zwierząt o każdej porze jest w gospodarstwie oświetlenie stałe lub przenośne.	

Sprawdzenie czy zwierzęta gospodarskie otrzymują paszę dostosowaną do ich potrzeb	Opracowanie bilansu pasz oraz dawek pokarmowych dla poszczególnych grup zwierząt
Sprawdzenie czy nowonarodzone cielęta otrzymują siarę najpóźniej w ciągu 6 godzin po urodzeniu	
Sprawdzenie czy dieta cieląt zabezpiecza ich potrzeby w zakresie ilości włókna i żelaza	
Sprawdzenie czy zwierzęta mają zapewniony dostęp do wystarczającej ilości wody	
Sprawdzenie czy zwierzęta utrzymywane grupowo mają zapewniony jednoczesny dostęp do pasz	
Sprawdzenie czy cielęta w pomieszczeniach inwentarskich karmione są minimum 2 razy dziennie	
Sprawdzenie czy zwierzęta w pomieszczeniach inwentarskich karmione są minimum raz dziennie	
Sprawdzenie czy sprzęt i urządzenia do karmienia i pojenia wykonany jest z materiałów nieszkodliwych dla zdrowia zwierząt i ludzi	
Sprawdzenie czy sprzęt i urządzenia do karmienia i pojenia jest czyszczony i dezynfekowany regularnie	
Sprawdzenie czy sprzęt i urządzenia do karmienia i pojenia jest w dobrym stanie technicznym i sanitarnym	
Sprawdzenie czy sprzęt i urządzenia do karmienia i pojenia są tak skonstruowane i rozmieszczone, że zapobiegają zanieczyszczaniu znajdującej się w nich paszy lub wody	
Sprawdzenie czy budynki i pomieszczenia inwentarskie są utrzymywane w czystości	
Sprawdzenie czy budynki i pomieszczenia inwentarskie są zbudowane z materiałów nieszkodliwych dla zdrowia zwierząt i ludzi	
Sprawdzenie czy budynki i pomieszczenia inwentarskie są zbudowane tak, że nie ma żadnych elementów wystających, ostrych itp., powodujących zranienie lub cierpienie zwierząt	
Sprawdzenie czy podłogi, na których przebywają zwierzęta są gładkie, nieśliskie, stabilne i równe	
Sprawdzenie czy miejsce, w którym odpoczywają/leżą zwierzęta jest wygodne, suche, czyste	
Sprawdzenie czy zwierzęta utrzymywane grupowo mają możliwość jednoczesnego odpoczynku/leżenia	
Sprawdzenie czy miejsce do leżenia dla cieląt do 2 tygodnia życia ma wyściółkę	
Sprawdzenie czy miejsce do leżenia dla prosiąt ma wyściółkę	
Sprawdzenie czy zwierzęta przebywające w pomieszczeniach mają zapewnione oświetlenie naturalne lub sztuczne	
Sprawdzenie czy w pomieszczeniach dla świń ciągły hałas nie przekracza 85 db	
Sprawdzenie w pomieszczeniach inwentarskich systemu wentylacji	
Sprawdzenie w pomieszczeniu inwentarskim stężenie gazów szkodliwych	
Sprawdzenie czy w pomieszczeniu inwentarskim czyni się starania by zminimalizować obecność kurzu	
Sprawdzenie czy zabiegi lekarsko weterynaryjne wykonywane są wyłącznie przez osoby posiadające takie uprawnienia	
Sprawdzenie czy na zwierzętach nie wykonuje się zbiegów powodujących ich długotrwałe zranienie i cierpienie	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie istnieje możliwość „izolowania” zwierząt chorych, słabszych oraz czy jest założony rejestr padłych zwierząt	założenie rejestru padłych zwierząt
Sprawdzenie czy zwierzęta gospodarskie mają zapewnioną	

swobodę ruchów	
Sprawdzenie czy zwierzęta gospodarskie utrzymywane w systemie otwartym mają zapewnione schronienie przed drapieżnikami, złymi warunkami atmosferycznymi, dostęp do wody	
Minimalne wymagania w zakresie ochrony cieląt	
Sprawdzenie czy gospodarstwo ma udokumentowane prawo do utrzymywania cieląt powyżej 8 tygodni pojedynczo	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących ochrony cieląt, opracowanie zaleceń dotyczących warunków utrzymania
Sprawdzenie czy dla cieląt utrzymywanych pojedynczo (w tym na polecenie lekarza weterynarii) wymiary kojca są zgodne z przepisami	
Sprawdzenie czy cielęta utrzymywane grupowo mają zapewnione minimalne powierzchnie zgodnie z wymogami	
Sprawdzenie czy na ciele cieląt nie ma oznak długotrwałego ich wiązania oraz przestrzega się zakazu zakładania kagańców	
Minimalne wymagania w zakresie ochrony świń	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie loszki hodowlane i lochy pomiędzy 4 tygodniem po pokryciu a 1 tygodniem przed wyproszeniem utrzymywane są grupowo	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących ochrony świń, opracowanie zaleceń dotyczących warunków utrzymania oraz zasad postępowania
Sprawdzenie czy dla poszczególnych grup świń utrzymywanych grupowo są zapewnione powierzchnie minimalne	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie loszki hodowlane i lochy pomiędzy 4 tygodniem po pokryciu a 1 tygodniem przed wyproszeniem utrzymywane są pojedynczo, ponieważ jest mniej niż 10 sztuk loch i loszek lub w gospodarstwie jest okres przejściowy do 31.12.2012	
Sprawdzenie czy knury zarodowe mają zapewnioną, co najmniej minimalną wymaganą powierzchnię kojca	
Sprawdzenie czy kojec knura jest usytuowany w sposób pozwalający mu na widzenie, słyszenie i wąchanie innych świń	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie zapobiega się agresji świń utrzymywanych grupowo	
Sprawdzenie czy lochy i loszki prośne oraz samice z prosiętami mają zapewnione warunki zgodne z wymogami	
Sprawdzenie czy prosięta nie są odsadzane przed upływem 28 dni, jeśli nie zagraża to zdrowiu i życiu maciory albo prosiąt lub prosięta odsadzone w wieku 21 dnia są przeniesione do wyspecjalizowanego, oczyszczonego i zdezynfekowanego pomieszczenia	
Sprawdzenie czy w gospodarstwie świnie nie są wiązane i pętane	
Sprawdzenie czy świnie utrzymywane w pomieszczeniach nie mają zadrutowanych / zakolczykowanych nosów	
DOBRA KULTURA ROLNA - zgodna z wymogami ochrony środowiska	Poinformowanie rolnika o wymogach dotyczących dobrej kultury rolnej
Erozja gleby. Ochrona gleby przez zastosowanie odpowiednich środków	
Minimalna pokrywa glebowa	
Sprawdzenie czy grunt zajęty jest pod uprawy roślin lub jest ugorowany przez okres nie dłuższy niż 5 lat	Opracowanie zaleceń dotyczących ugorowania
Sprawdzenie czy na gruntach ugorowanych przeprowadzono, co najmniej raz w roku w terminie do 31 lipca zabiegi uprawowe, zapobiegające występowaniu i rozprzestrzenianiu chwastów lub przeprowadzono, co najmniej jednokrotne koszenie	
Sprawdzenie czy na łąkach przeprowadzono koszenie okrywy roślinnej i jej usunięcie, co najmniej raz w roku w terminie do dnia 31 lipca (jeżeli plan rolnośrodowiskowy nie mówi inaczej)	Opracowanie zaleceń dotyczących racjonalnej gospodarki na łąkach

Sprawdzenie czy na pastwiskach realizowany jest wypas zwierząt w okresie wegetacyjnym traw lub przeprowadzono koszenie okrywy roślinnej i jej usunięcie, co najmniej raz w roku w terminie do dnia 31 lipca (jeżeli plan rolnośrodowiskowy nie mówi inaczej)	Opracowanie zaleceń dotyczących racjonalnego użytkowania pastwisk
Sprawdzenie czy na łące, pastwisku, ściernisku nie ma śladów wypalania	
Minimalne zagospodarowanie terenu odzwierciedlające warunki danego miejsca	
Sprawdzenie czy grunty rolne objęte systemem dopłat nie są porośnięte drzewami lub krzewami poza dopuszczonymi wyjątkami	Opracowanie zaleceń dotyczących gospodarki na gruntach rolnych oraz konserwacji i pielęgnacji urządzeń melioracji szczegółowych
Sprawdzenie czy na gruntach zmeliorowanych są konserwowane i pielęgnowane urządzenia melioracji szczegółowych	
Zachowanie tarasów	
Sprawdzenie czy grunty orne położone na stokach o nachyleniu powyżej 20° nie są użytkowane pod uprawę roślin wymagających utrzymywania redlin wzdłuż stoku lub jako ugór czarny.	Opracowanie zaleceń dotyczących uprawy i użytkowania gruntów położonych na stokach o nachyleniu powyżej 20°
Substancja organiczna gleby. Utrzymywanie poziomów substancji organicznej gleby poprzez zastosowanie odpowiednich środków.	
Normy dotyczące zmianowania upraw	
Sprawdzenie czy w rotacji za dany rok występują na gruntach ornych (nie dotyczy plantacji wieloletnich np. sadowniczych, energetycznych), co najmniej 3 gatunki lub mieszanki roślin uprawnych, z czego żadna z nich nie zajmuje więcej niż 70% powierzchni GO (za wyjątkiem traw i mieszanek traw z motylkowatymi na gruntach ornych, które mogą stanowić do 100%)	Opracowanie płodozmianu, oraz bilansu substancji organicznej
Sprawdzenie czy w przypadku nie spełnienia ww. założeń rolnik posiada opracowany plan gospodarowania substancją organiczną	
Gospodarowanie rzyskiem (ścierniskiem)	
Sprawdzenie czy nie ma śladów wypalania ścierni oraz słomy poza dopuszczalnymi przypadkami	
Struktura gleby. Utrzymanie struktury gleby poprzez zastosowanie odpowiednich środków	
Sprawdzenie czy stosowane są odpowiednie maszyny, urządzenia	Opracowanie zaleceń dotyczących terminów wykonywania zabiegów agrotechnicznych oraz doboru maszyn
Sprawdzenie czy zapewniony jest szybki spływ wody z pól, poprzez odpowiednie zadbanie o urządzenia melioracyjne, wykonywanie przegonów i innych działań zapobiegających zastoiskowaniu wody na gruntach ornych	
Sprawdzenie czy są prowadzone prace polowe w okresie wysycenia wodą profilu glebowego	
Minimalny poziom utrzymania. Zapewnienie minimalnego poziomu utrzymania oraz przeciwdziałanie niszczeniu siedlisk naturalnych	
Minimalne wymogi dotyczące utrzymania zwierząt lub/i odpowiednich systemów	
Sprawdzenie czy był wypas zwierząt w okresie wegetacyjnym traw lub koszenie okrywy roślinnej i jej usunięcie, co najmniej raz w roku.	Opracowanie zaleceń
Sprawdzenie czy brak jest widocznych objawów zmniejszania powierzchni pastwisk przez sukcesję krzewów, drzew, paproci	
Sprawdzenie czy usunięto jesienią kępy zeschniętych chwastów i krzewów i krzewinek, które po wysuszeniu mogą być źródłem pożaru	
Ochrona trwałych użytków zielonych	

Sprawdzenie czy powierzchnia TUZ w danym roku nie jest zmniejszona więcej niż 10% w stosunku do procentowo wyrażonej powierzchni TUZ z roku 2005	Opracowanie zaleceń
Sprawdzenie czy w przypadku odpowiedzi nie spełnienia ww. warunku rolnik posiada dokumenty sprzedaży TUZ, zakupu GO, dokument ze starostwa /ARiMR zezwalający na zamianę TUZ na grunt orny lub zalesienie	
Zachowanie cech krajobrazu	
Sprawdzenie czy są zachowywane zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne, oczka wodne	Opracowanie zaleceń
Przeciwdziałanie wkraczaniu niepożądanego rośliności	
Sprawdzenie czy, jeżeli ogłoszony został przez upoważnione organy nakaz niszczenia roślinności niepożądanego, rolnik go wykonał	

Załącznik Nr 2

Proponowane Pakiety usług doradczych oraz zryczałtowane stawki opłat

	Pakiety Usług	Ceny wg zakresu usług	
		Ocena spełnienia wymogów CC	Opracowanie Planu dostosowania
A.	Usługa kompleksowa (gospodarstwo z produkcją zwierzęcą): ocena dostosowania oraz opracowanie planu dostosowania całego gospodarstwa do wymogów CC (max. kwota na usługę)	3000,00	3000,00
B.	Usługa kompleksowa (gospodarstwo tylko z produkcją roślinną): ocena dostosowania oraz opracowanie planu dostosowania całego gospodarstwa do wymogów CC (max. kwota na usługę)	1500,00	1500,00
I.	OCHRONA ŚRODOWISKA (max. kwota na usługę)	500,	500,
	za jedno gospodarstwo	150,00	200,00
	+ dopłata jeżeli stosowane są osady ściekowe	70,00	50,00
	za każdą działkę ewidencyjną na obszarach Natura 2000	25,00	20,00
	za każdy obiekt do składowania nawozów i kiszzonek	25,00	35,00
	za każdy obiekt do składowania substancji niebezpiecznych	12,00	50,00
II.	ZDROWIE PUBLICZNE LUDZI, ZDROWIE ZWIERZĄT I ZDROWOTNOŚĆ ROŚLIN ORAZ IDENTYFIKACJA I REJESTRACJA ZWIERZĄT (max. kwota na usługę)	1500	1500
	za identyfikację i rejestrację zwierząt w gospodarstwie	12,00	30,00
	+ dopłata za każdego przeżuwacza	5,00	-
	+ dopłata za każdą swinie	1,00	-
	za wymogi zdrowia zwierząt w gospodarstwie	70,00	150,00
	za wymogi zdrowotności roślin w gospodarstwie	45,00	90,00
	+ dopłata za każdy opryskiwacz	12,00	10,00
	za wymogi bezpieczeństwa żywności i pasz w gospodarstwie	90,00	180,00
	+ dopłata za każdy obiekt	135,00	300,00
	+ dopłata za każdą krowę	10,00	-
III.	DOBROSTAN ZWIERZĄT (max. kwota na usługę)	500	500
	za wymagania dotyczące ochrony zwierząt w gospodarstwie	100,00	200,00
	+ dopłata za każdy obiekt	180,00	150,00
IV.	DOBRA KULTURA ROLNA - zgodna z wymogami ochrony środowiska (max. kwota na usługę)	500	500
	za jedno gospodarstwo	60,00	150,00
	za każdą działkę ewidencyjną	25,00	20,00

Karta usług doradczych

KARTA USŁUG DORADCZYCH

Nazwisko i imię rolnika..... zam. Gmina.

Powiat. Nr ewidencyjny gospodarstwa..... pow. UR.

Ilość działek ewidencyjnych

Dominujące kierunki produkcji

Lp.	Rodzaj Usług	Data wykonania	Potwierdzenie wykonania usługi (podpis rolnika)
1	Ocena dostosowania gospodarstwa – ochrona środowiska, dobra kultura rolna	15.06. 2007	
2.	Opracowanie bilansu substancji organicznej	23.06.2007	